

Якимчук Ірина Павлівна

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ОСНОВНІ ЗАПИТИ В СФЕРІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ РІЗНОГО ВІКУ

Основне завдання психолого-педагогічного консультування - оптимізація міжособистісної взаємодії в системі "педагог - дитина", "батьки - дитина", "педагог - батьки". До основних проблем (запитів), з якими звертаються до психолога-консультанта, можна віднести неадекватність педагогічних впливів на особистість дитини, конфліктні ситуації в сім'ї, переживання дітьми різного віку негативних емоцій стосовно школи, ставлення до навчання проблеми психічного здоров'я дітей, що навчаються в загальноосвітніх та спеціальних закладах вплив стресогенних факторів на успіхи в школі, проблеми шкільної дезадаптації, дитячий алкоголізм та наркоманія. Розв'язання зазначених вище проблем передбачає, перш за все, знаходження основних причин, які провокують появу тих чи інших труднощів. З досвіду роботи можна стверджувати, що найбільш поширеними причинами виникнення труднощів у педагогічному спілкуванні є несформованість навичок вербальної та невербальної комунікації (перекручування, збіднений словниковий запас, нелогічність висловлювань, недоречність виразів тощо), відсутність необхідного зворотного зв'язку, формальність в організації педагогічної взаємодії (особливо в процесі прийняття спільних рішень), неврахування вікових та індивідуальних особливостей дітей у процесі спілкування, ігнорування закономірностей психічного розвитку особистості, зокрема переживання нею критичних періодів, низька культура педагогічного спілкування та нехтування внутрішньою неготовністю співрозмовника (зокрема, дитини) до критичного ставлення чи оцінювання, низький рівень гуманізації дитячих закладів.

У сфері взаємин батьків та педагогів з дошкільнятами особливо важливо пам'ятати про вразливість та динамічність дитячої психіки, про наявність чутливих (найбільш сприятливих) періодів у віковому розвитку дитини, про

специфіку переживання криз у різний віковий період. Так, наприклад, розв'язання проблеми трирічної вікової кризи і пов'язаним з нею погіршенням взаємин дитини з батьками, вимагає спрямувати зусилля на з'ясування специфіки (особливостей) індивідуального фізичного та психічного розвитку дитини, розгляду конкретних ситуацій, в яких дитина поводить себе агресивно чи викликає особливе занепокоєння батьків. Під час аналізу стресогенних факторів важливо звернути увагу батьків на раптовість та несподіваність реакцій, проговорити можливі профілактичні заходи, які б попередили розвиток нейротичності та ворожості з боку дитини. Доречно з'ясувати також можливі причини гіперактивності або, навпаки, підвищеної пасивності дітей дошкільного віку. Для цього важливо провести попередню діагностику на встановлення типу нервової системи та темпераменту. Нерідко причини конфліктів містяться у неадекватних способах вирішення якогось питання або ж простої неуважності батьків до дитячого настрою чи інтересів. Досить болючою залишається проблема суттєвих розбіжностей між батьками і педагогами з приводу методики навчання і виховання дитини дошкільного віку. Можна розробити план проведення консультації на цю тему, де за круглим столом розглянути найбільш раціональні і доречні способи розв'язання тієї чи іншої проблеми, організувати психологічний лекторій тощо. Однією з поширених проблем є небажання дитини, що досягла семирічного віку, навчатися в школі. Причини криються здебільшого в неготовності дитини до школи, яка включає інтелектуальні, мотиваційні та емоційні аспекти. Під час консультування важливо проаналізувати мотиви неадекватної поведінки дитини, соціальну ситуацію її розвитку, а також специфіку підготовки дитини до школи в сім'ї. На основі такого обговорення можна розробити відповідні рекомендації щодо подальшої взаємодії з дитиною, можливо, порекомендувати зустрітися зі спеціалістами-медиками чи дефектологами. Процедура проведення консультування з проблеми погіршення поведінки дітей передбачає врахування індивідуальних особливостей батьків, їх готовність до змін, а також психолого-педагогічну культуру. Нерідко позитивні результати дає і додаткове діагностування батьків (наприклад, тестування на з'ясування типу ставлення батьків до дитини).

Специфіка проведення психологічного консультування батьків щодо раннього виявлення і розвитку здібностей у дітей передбачає: врахування умов психічного розвитку дитини, її близького соціального оточення, особливостей індивідуального розвитку, наявності психічних травм тощо. Спільно з батьками вирішується питання навчання дітей.

Психолого-педагогічне консультування батьків дітей молодшого шкільного віку передбачає врахування нормативних психічних новоутворень (рефлексія, довільність, внутрішній план дій), включення дитини у процес учіння, специфіку взаємин з однокласниками, статус дитини в сім'ї. В ході консультування доводиться враховувати цілий ряд об'єктивних і суб'єктивних обставин, через які в дітей виникають проблеми з навчанням у школі та можуть складатися погані взаємини з однолітками. Практичні рекомендації з виявлення й усунення цих причин мають складатися в процесі діалогу з батьками та за наявності необхідної інформації від учителів. Психологічне консультування батьків дітей цього віку має бути спрямоване на оптимізацію батьківського впливу.

Основними чинниками розвитку особистості молодшого школяра є ставлення дорослих до шкільної успішності, дисципліни, старанності учнів, дитячих звичок. Думка вчителя для молодшого школяра є найбільш істотною та безапеляційною. Школярі звертаються до вчителя з найрізноманітніших проблем - від випадкових, ситуативних до болючих особистісних (наприклад, конфлікти в сім'ї, розлучення батьків). Тому важливо, щоб педагог був емпатійною, чутливою людиною, зміг відділити суттєве від ситуативного, а в разі необхідності звернутися по допомогу до психолога.

Вирішення психолого-педагогічних проблем дітей підліткового віку має також цілий ряд особливостей. До типових конфліктів між батьками і підлітками можна віднести: неадекватне соціальне поведіння підлітків, небажання підлітка спілкуватися зі своїми батьками, ділитися з ними своїми думками і переживаннями, розповідати про те, що з ними відбувається: зниження навчальної активності, погіршення результатів навчання в школі, неадекватність самооцінки тощо. Вступ у підлітковий вік не передбачає входження дитини у нову групу (якщо не йдеться про значущу групу поза школою). Передбачається

подальший розвиток особистості за нових умов, оскільки сама група підлітків стає іншою (в результаті інтеграції соціальних і психологічних змін).

Література

1. Булах І. С, Хомич Г. О. і ін. Соціально-психологічні аспекти процесу адаптації учнів: Навчально-методичний посібник. - К.: УДПУ ім. Драгоманова, 1997.
2. Психологічна діагностика інтелекту, мислення, креативності дитини / Упоряд.: С. Максименко, Л. Кондратенко, О. Главник. - К: Мікрос-СВС, 2003.
3. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога: В 2 кн. - М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003.
4. Розвиток пізнавальних процесів дитини /Упоряд.: С. Максименко, В. Маценко, О. Главник. - К: Мікрос-СВС, 2003.